

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ
CULTURAL SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT
STRATEGY WITH NETWORKING IN MAE-NGON
WATERSHED AREA

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2553

จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) จำนวน 550,000 บาท

หัวหน้าโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร. วีระพล ทองมา

ผู้ร่วมโครงการ นางสาววินิตรา สีละพัฒนา

นายธนาคาร คำน้อย

นายสุรเดช สมบูรณ์

นายทวนทอง ทองประเสริฐ

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

กันยายน 2554

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อง
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปี 2553 จำนวนเงิน 550,000 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี 6 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2553 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2554

ชื่อผู้วิจัย

นายวีระพล ทองมา ¹	หัวหน้าโครงการวิจัย
นางสาววินิตรา สิละพัฒนา ²	ผู้ร่วมโครงการวิจัย
นายธนาकर คำน้อย ³	ผู้ร่วมโครงการวิจัย
นายสุรเดช สมบูรณ์ ⁴	ผู้ร่วมโครงการวิจัย
นายทวนทอง ทองประเสริฐ ⁵	ผู้ร่วมโครงการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ มีวัตถุประสงค์หลักคือ การสร้างแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเป้าหมายจำนวน 4 ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยประชาชน 5 ชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านห้วยเตือ ตำบลแม่ข่า ซึ่งเป็นชนเผ่าลาหู่แดง 2) ชุมชนบ้านต้นสำน ตำบลแม่สูน ซึ่งเป็นชนเผ่าปกากะญอ 3) ชุมชนบ้านแม่สูนน้อย ตำบลแม่สูน ซึ่งเป็นคนไทยพื้นราบ และ 4) ชุมชนบ้านปางควาย ตำบลแม่อง ซึ่งเป็นชนเผ่าอ้าวเมียนและชนเผ่าไทใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้คือ ประชาชนที่อยู่ภายในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนเจ้าของบ้าน (hosts) และบุคคลจากภายนอกที่เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งเปรียบเสมือนผู้มาเยี่ยมเยือน (guests) โดยคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธีการ เช่น การสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต การประชุมกลุ่มย่อย การระดมความคิด และการประชุมเวทีชาวบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติบรรยาย ส่วนข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้น ได้บรรยายความโดยใช้ตรรกวิทยาประกอบด้วยข้อมูลทฤษฎีและปฐมภูมิ เพื่อบรรยายเรื่องราวด้านวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันของชนเผ่าในแต่ละชุมชน

ผลการประเมินศักยภาพของชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนจากองค์ประกอบ 3 ด้านคือ 1) ด้านการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว 2) ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และ 3) ด้านการบริหารจัดการนั้น พบว่าชุมชนบ้านห้วยเตือ ซึ่งเป็นชนเผ่าลาหู่แดงและชุมชนบ้านปางควาย ซึ่งเป็นชนเผ่าไทใหญ่นั้น มีศักยภาพตามมาตรฐานระดับต่ำ ส่วนชุมชนบ้านต้นสำนซึ่งเป็นชนเผ่าปกากะญอและชุมชนบ้านปางควายซึ่งเป็นชนเผ่าอ้าวเมียนนั้น มีศักยภาพตามมาตรฐานระดับปานกลาง สำหรับชุมชนบ้านแม่สูนน้อยซึ่งเป็นคนไทยพื้นราบ นั้น มีศักยภาพตามมาตรฐานระดับดี

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอนนั้น การวิจัยครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนภายในชุมชน ทั้ง 5 ชาติพันธุ์ร่วมกับบุคคลภายนอก วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วยหลักการของ SWOT Analysis ตามองค์ประกอบ 4 ด้านคือ 1)ด้านวัฒนธรรมทางแนวคิด (ความเชื่อและค่านิยม) 2)ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน 3)ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร) และ 4)ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม) ซึ่งจากการนำเอาค่าคะแนนดังกล่าวมากำหนดตำแหน่งทางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยวิธีการของ SPACE Matrix แล้ว ผลปรากฏว่า ชุมชนบ้านห้วยเตี๋ยมีจุดอ่อนหรือจุดด้อยสูง โดยเฉพาะด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งอาหารและพืชสมุนไพร แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองด้านนี้ยังมีโอกาสที่จะพัฒนาให้เป็นจุดสนใจหรือดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้สูงเช่นกัน จึงควรใช้กลยุทธ์แบบการแข่งขัน (competitive strategies) ส่วนชุมชนบ้านต้นสำนนั้น พบว่ามีจุดแข็งหรือจุดเด่นตลอดจนมีโอกาสจากปัจจัยภายนอกที่เสริมให้ชุมชนนี้สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านศิลปะและหัตถกรรม รวมทั้งด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันได้ จึงควรกำหนดกลยุทธ์แบบเร่รุกบุกเร็วหรือแบบก้าวหน้า (aggressive strategies) สำหรับชุมชนบ้านแม่สุ่น้อยซึ่งเป็นคนไทยพื้นราบนั้น มีจุดแข็งหรือจุดเด่นรวมทั้งมีโอกาสในระดับสูง จึงควรกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์ในลักษณะของการเร่รุกบุกเร็วหรือแบบก้าวหน้า (aggressive strategies) โดยเฉพาะด้านความเชื่อ ค่านิยม หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ตลอดจนรสชาติของอาหารและสรรพคุณด้านยาของพืชสมุนไพร ด้วยผลผลิตของชุมชนเองเป็นปัจจัยเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจมากยิ่งขึ้นนั่นเอง ในทำนองเดียวกันชุมชนบ้านปางควายซึ่งเป็นชนเผ่าอ้าวเมี่ยนที่มีแห่งเดียวในจังหวัดเชียงใหม่ ก็ควรใช้กลยุทธ์แบบเร่รุกบุกเร็วหรือแบบก้าวหน้า (aggressive strategies) เนื่องจากมีอัตลักษณ์ในด้านศิลปะและหัตถกรรม ด้านความเชื่อและค่านิยม รวมทั้งด้านอาหารและพืชสมุนไพร เป็นต้น สอดคล้องกับชนเผ่าไทใหญ่ที่มีความโดดเด่นทางด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งศิลปหัตถกรรมที่ดำรงรักษาไว้จนถึงปัจจุบันจึงควรกำหนดกลยุทธ์แบบเร่รุกบุกเร็วหรือแบบก้าวหน้า (aggressive strategies) นั่นเอง

ส่วนแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสมาชิกชมรมหรือกลุ่มการท่องเที่ยว ร่วมกับนักวิชาการช่วยกันกำหนดกลยุทธ์ แผนงาน และโครงการตามผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ตลอดจนกำหนดตำแหน่งของกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน โดยการนำเอาแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์แผนงานและโครงการโดยเฉพาะทุน 3 ประการคือทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนเป็นกรอบการคิดกลยุทธ์ ส่วนแผนงานและโครงการ ได้พิจารณาถึงองค์ประกอบ 3 คุณลักษณะ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันของตนเอง ครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังต้องคำนึงถึงเงื่อนไข 2 ประการ คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการท่องเที่ยวที่อาจเกิดทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบพร้อมทั้งต้องคำนึงเสมอว่าการจัดการท่องเที่ยว นั้น จะต้องมิคุณธรรมควบคู่ไปด้วยเสมอ

Abstract

Research Project: Strategy for Sustainable Cultural Tourism Development with Networking in Mae-Ngon Watershed Area

Research Fund (year 2010): 550,000 baht

Duration of research study: April 1, 2010 – September 30, 2011

Researchers:

Mr. Weerapon Thongma ¹ (PhD)	Head of Research Project
Miss Winitra Leelapattana ²	Member Researcher Project
Mr. Thanakan Kamnoi ³	Member Researcher Project
Mr. Suradet Somboon ⁴	Member Researcher Project
Mr. Thuanthong Thongprasert ⁵	Member Researcher Project

The research on “Strategy for Sustainable Cultural Tourism Development with Networking in Mae-Ngon Watershed Area,” aimed to create a strategic plan to develop cultural tourism as a tourism resource including its network consisting of four communities and the following five tribes: 1) Huaideua community or Red Lahu tribe in Maekah sub-district, 2) Tonsan community or Paka-keuayo (Karen) tribe in Maesoon sub-district, 3) Maesoon-noi community or Thai people in Maesoon sub-district, and 4) Pangkwai community or Eiw Mian and Shan/Thai Yai tribes in Mae-ngon sub-district. Respondents in this study were the people in the said communities (hosts) and people outside the communities or visitors (guests). Using questionnaire and semi-structure interview as well as other methods of data collection such as surveying, interviewing, observing, small group forum, brainstorming, and community meeting were done to obtain true data. Descriptive statistical analyses were performed on quantitative data. For discussion of qualitative data logic was used with secondary and primary data to explain and describe the culture of the tribes from the past until present time.

Results, evaluation potentials as cultural tourism destination consisted of three aspects, namely, 1) attraction to tourists potential, 2) reception of tourists potential, and 3) management potential showed that Huaideua community or Red Lahu tribe and Pangkwai or Thai Yai tribe have low level of potentiality, while Tonsan community or Paka-keuayo tribe and Pangkwai community or Eiw Mian and

Shan/Thai Yai tribes have moderate level of potentiality. Also, Maesoon-noi community or Thai people has high level of potentiality.

Concerning the study on setting strategic points for cultural tourism in Mae-ngon watershed area, the research provided opportunities for the five tribes and people outside the communities by SWOT analysis consisting of four aspects, namely, 1) concept on culture (beliefs and values), 2) standard of living (occupation and daily way of life), 3) standard of living (food and herbs), and 4) cultural tradition (art and handicraft). When results of the SWOT analysis were used for SPACE Matrix, it was found that Huaideua community had the Weakness potential in terms of occupation and daily way of life including food and herbs. However, these two aspects can still be developed to attract tourists by applying competitive strategies. On the other hand, Tonsan community had strength potentials and therefore had external factors in developing it as destination for cultural tourism especially its art and handicraft possessions including its occupation and way of life applying aggressive strategies. For Maesoon-noi community or Thai people, it had strength potential and high opportunities and thus aggressive strategies were applicable especially on its beliefs and values or various beliefs which can be developed as attraction to tourists including its food and herb. At the same time, Pangkwai community or Eiw Mian tribe which is found only in this community in Chiang Mai province aggressive strategies should be applied since it has its own identity in art and handicraft, belief and values including food and herb that conform to Shan/Thai Yai tribe which had strength potential in occupation and way of life including art heritage and were aggressive strategies were applicable.

As to strategy in tourism development using culture as the basic tourism resource for self sufficiency economy, members of tourism club or tourism group including researchers joined together in making the strategies and SWOT analysis until finding strategic points in cultural tourism by self sufficiency concept especially on three investments, namely, society, economy, and natural resources. As to action plan making, three things to be considered include sufficiency, reasonableness, and protection of individual, family, and community. Also the community should consider knowledge development and understanding the impacts of tourism, moral values in tourism management to come up with a strategy on four aspects of each community that differ according to the roles of each community.

Aside from this, the research found that the tourists who experienced the management of tourism clubs of the communities were satisfied in various ways and were highly satisfied with the activities prepared by the tourism club, cultural

tourism of Eiw Mian tribe, followed by home stay of Maesoon-noi community, Tonsan community or Shan/Thai Yai tribe and lastly Red Lahu tribe in descending order.

In developing networking of cultural tourism of communities in Mae-ngon watershed area, members of tourism club had implemented wheel networking structure where each member of the network has the freedom in decision making in their activities following their roles especially using their strengths or identities that connect with tourism program and offering them to tours operators or tourists.

Key words: Tourism development strategies, cultural tourism, sustainable tourism, networking

¹ Associate Professor, Dean, School of Tourism Development, Maejo University

² Lecturer, School of Tourism Development, Maejo University

³ Maesoon Sub-district Senior Secretary, Fang District, Chiang Mai

⁴ Director Mae Phur Watershed Management, Mae-ngon Sub-district, Fang district, Chiang Mai

⁵ Director Mae Thalob Luang Watershed Management, Chaiprakhan Sub-district, Fang District, Chiang Mai